

CARACTERUL

LATURA RELAȚIONAL-VALORICĂ A PERSONALITĂȚII

Dacă temperamentul exprimă aspectul dinamic — energetic, al personalității, **caracterul** face parte din conținutul ei prin **latura relațional-valorică**. El constituie nucleul psihosocial al relațiilor individului, format din **atitudinile** sale esențiale față de lume, din **trăsăturile** cele mai stabile și constante, manifestate în raport cu munca, în raport cu ceilalți indivizi, **față de valorile** sociale, precum și față de propria persoană.

Cuvântul *caracter* înseamnă «tipar» — «pecete» iar aplicat la om semnifică fizionomia sau configurația sa psihică și spirituală (nu înfățișarea), știind că omul este o individualitate irepetabilă.

În sens restrâns și specific, caracterul reunește **înșușiri** și **particularități** privind **relațiile** (pe care le întreține subiectul cu lumea) și **valorile** după care el se conduce. Este un subsistem rațional — valoric și de **autoreglaj**.

Sistemul relațiilor caracteriale reunește acele **atitudini** și **interacțiuni** psihosociale care sînt definatorii pentru in-

divid, de mare eficiență psihică și diriguitoare în comportarea sa. Ca un sistem relațional-valoric caracterul oamenilor se caracterizează prin:

— **relații** dintre cele mai **semnificative** și esențiale pentru om (relații de muncă, față de alții, față de valori);

— relații **selectiv-integratoare**, de acceptare, atașament, de reprobare sau negare (deci + și —);

— relații și **atitudini** profund conștiente și adânc motivate, pe care le **pot relata și argumenta** oricând, prin principii de conduită (sînt și atitudini negative: neglijență, furt);

— relații de mare **stabilitate** (nu sporadic, ocazionale sau întâmplătoare); ele se impun ca dominante în conduita persoanei;

— relațiile caracteriale au **unitate și consens** cu relațiile sociale care le generează (ex.: abnegație față de muncă, învățatură);

Relațiile caracteriale sînt: esențiale, selective, constante, semnificative pentru individ, conștient motivate și unitare cu realitățile care le generează. Sînt apreciate valoric, pot fi pozitive sau negative, în funcție de conținutul sau orientarea lor socială, ele sînt promovabile sau reprobabile.

Din punct de vedere fiziologic caracterul se prezintă ca un **sistem complex de legături reflex-condiționate**, ce s-au stabilizat și format pe parcursul dezvoltării sale, sub influența învățaturii luate în sensul cel mai larg al cuvîntului. Caracterul este un fenotip, este un aliaj al trăsăturilor.

Deci putem spune că caracterul este o formațiune superioară la structurarea căreia contribuie trebuințele umane, motivele, sentimentele superioare, convingerile morale, aspirațiile și idealul, în ultimă instanță, concepția despre lume și viață; aceasta se realizează după anumite modele culturale de comportament, conform unor tabele de valori.

Cu privire la caracter semnalăm 3 categorii:

— **Constituționale și morfo-funcționale**, care deduc comportamentele caracterului din însușirile organice și din trăsăturile de temperament ale individului;

— Teorii **psihanalitice**;

— Teorii **spiritualiste**.

COMPONENTELE DE BAZA ALE CARACTERULUI

În structura sa, caracterul grupează următoarele categorii de **atitudini și relații**:

— **atitudinea față de oameni** în care tematica principală este cea a umanismului, considerându-se omul ca valoare supremă (înțelegerea altuia luat așa cum este el).

— **atitudinea față de sine** (față de propria persoană). Este necesar să ne cunoaștem, comparându-ne cu alții. Cultivarea propriei individualități nu trebuie să ducă la narcisism și să depășească cadrele rațiunii.

Există trăsături **pozitive** (modestie, demnitate, spirit autocritic, mândrie) și trăsături **negative** (îngîmfare, aroganță, autoapreciere necritică, timiditate, egocentrismul, umilința, înjosirea). Exigența față de sine este o condiție a autoperfecționării.

— **atitudinea față de activitate și muncă** (rolurile profesionale se realizează cu efort și competență, fiind indicatorii valorii sociale a personalității). Oricînd sînt apreciate hărnicia, sîrguința, punctualitatea, entuziasmul, strădania etc., fiind reprobate lenea, neglijența, rutina, dezorganizarea. Putem vorbi despre:

— atitudinea față de **cunoașterea științifică**, artă, tehnică, cultură, față de ecologie;

— atitudinea față de **societate** (răspunderi cetățenești și politice).

Pentru descrierea caracterului în psihologia actuală întîlnim 3 termeni și **noțiuni psihologice**:

— relația caracterială (însușire);

— atitudine;

— trăsătură de caracter.

Relația caracterială este o legătură actuală, activă și constantă a subiectului cu anumite relații sociale (prietenie, solidaritate, sinceritate, respect pentru semenii, modestie, curaj).

Atitudinea de caracter, presupune o organizare psihică mai largă, de ordin pozițional în structura personalității, ca fiind un sistem de relații coerente (actuale, latente și potențiale) care se traduc în variate forme de comportament. Prin determinările social-culturale la care sînt supuse structurile psihice umane, atitudinea la nivelul caracterului devine atitudine — **valoare**.

Trăsăturile caracteriale, derivînd din anumite tendințe structurale dominante ale personalității, exprimă notele specifice ale atitudinilor și relațiilor de caracter (de ex.: o trăsătură a caracterului este perseverența în acțiune ori instabilitatea; la fel răbdarea, meticulozitatea, pedanteria, solicitudinea, suspiciunea ș. a.).

Ceea ce rămîne specific caracterului, care reglează în fapt relații, atitudini și trăsături, este sinteza acestora într-un **sistem ierarhic**.

SISTEMUL DE ATITUDINI

A cunoaște pe cineva înseamnă a-i determina trăsăturile caracteriale cardinale (îngîmfare, voința de putere, modestie, generozitate).

Ierarhizarea trăsăturilor și atitudinilor în sistem este principala particularitate a structurii caracteriale:

- unitatea caracterului — constanța conduitei;
- expresivitatea — nota specifică a caracterului;
- originalitatea — autenticitatea;
- bogăția — relații cît mai multe;
- statornicia — valoare morală;
- plasticitatea — evoluție, restructurare și autoreglaj;
- tăria de caracter — rezistența la influențe.

Se pot delimita 9 trăsături de caractere:

- integrarea psihică;
- conștiința morală;
- capacitatea de înfrînare și renunțare la satisfacții;
- perseverența și urmărirea unui obiectiv;
- conștiința de sine (unii se supraestimează);
- tendința spre dominanță;
- curajul, opus fricii;
- prudența (omul întîi gîndește, apoi acționează);
- obiectivitatea (opusă subiectivității); omul se transpune în felul de a vedea al altora.

Spre deosebire de temperament — caracterul se dobîndește. Profesiunile își pun amprenta asupra caracterului. Caracterul unei persoane depinde și de experiență și de categoria socială.

CUPRINS

Obiectul și principiile psihologiei	3
SENZAȚIILE	5
Analizatorii	6
Definirea sferei și conținutului noțiunilor psihologice de senzații	7
Clasificarea senzațiilor	10
PERCEPȚIILE	14
Definirea și caracterizarea percepțiilor	14
Fazele procesului perceptiv	17
Formele complexe ale percepției	19
Invățarea perceptivă	22
LEGILE GENERALE ALE SENZAȚIILOR ȘI PERCEPȚIILOR	23
Legile generale ale senzațiilor	23
Legile generale ale percepției	27
LIMBAJUL	31
Definirea și caracteristicile limbajului	31
Funcțiile limbajului	34
Formele limbajului	40
GINDIREA	42
Definirea și caracteristicile gândirii	42
Operativități ale gândirii psihologice	45
Invățarea cognitivă	48
Rezolvarea problemelor	50
MEMORIA	52
Definirea și caracterizarea memoriei	52
Procesele și formele memoriei	55
Factorii și legile memoriei	59
IMAGINAȚIA	62
Definiția și caracteristicile psihologice ale imaginației.	62
Procedeele psihologice ale imaginației	68

Formele imaginației	71
MOTIVAȚIA	74
Definirea și caracteristicile motivației	74
Modalități și structuri ale motivației	79
Formele motivației	81
AFECTIVITATEA	82
Definirea și caracteristicile proceselor afective	82
Proprietățile proceselor afective	84
Funcțiile afectivității	87
Clasificarea trăirilor emotive	88
ASPECTE PSIHLOGICE ALE ACTIVITAȚII UMANE	90
Definirea activității și caracteristicile sale	90
Structura activității umane — elemente componente	93
Formele activității	94
VOINȚA	96
Caracteristicile conduitei voluntare	96
Definirea și caracteristicile voinței	98
Structura și fazele actelor voluntare	100
Calitățile voinței	102
DEPRINDERILE	103
Definirea și caracteristicile deprinderilor	103
Clasificarea deprinderilor	105
Condițiile elaborării deprinderilor	106
Etapile formării deprinderilor	107
Priceperi și obișnuințe	108
Interacțiunea deprinderilor	103
ATENȚIA	109
Definirea și caracterizarea atenției	109
Caracteristicile procesului de atenție	109
Formele atenției și interacțiunea lor	111
Calitățile favorabile și defavorabile ale atenției	115
PSIHOLOGIA PERSOANEI	119
Personalitatea — obiect de studiu psihologic	119
Individ — individualitate — persoană — personalitate	121
Componentele structurale ale personalității	122
Teorii asupra personalității	123
TEMPERAMENTUL	126
Dinamismul energetic al personalității	126

Psihotipologie	127
Temperamentul în sistemul personalității	128
Portrete temperamentale	129
APTITUDINILE	130
Definirea și caracteristicile aptitudinilor	130
Dotație nativă și modelare prin învățare	132
Clasificarea aptitudinilor	134
CARACTERUL	135
Latura relațional-valorică a personalității	135
Componentele de bază ale caracterului	137
Sistemul de atitudini	138

PSIHOTIPUL PERSONALITĂȚII
DE LA ÎNȚELEGEREA
SINEI LA ÎNȚELEGEREA
CELILOR ALȚI

PSIHOTIPUL PERSONALITĂȚII
DE LA ÎNȚELEGEREA
SINEI LA ÎNȚELEGEREA
CELILOR ALȚI

N. Oprea, M. Revenco
N. Cosmovici, V. Paraschiv
V. Chiriță

**PSIHOLOGIE GENERALA
ȘI MEDICALĂ**

Prezentat la editură 10.09.92.
Coli editoriale 7,8. Coli de tipar conv. 7,56.
Tiraj 2530. Comanda 97.
Intreprinderea Editorial-Poligrafică «Știința».
277028. Chișinău, str. Academiei, 3.